

PRESUMPTION OF INNOCENCE AS AN IMPORTANT CONSTITUTIONALISED PRINCIPLE OF THE VIETNAMESE CRIMINAL PROCEDURE LAW

*Dr. Dao Tri Uc
Professor, School of Law, Hanoi National University*

1. Key contents of the principle of presumption of innocence in the Criminal Procedure Code of 2015

Presumption (Latin: *praesumptio*) means supposition, or hypothesis. Presumption of innocence requires that the accused be considered innocent until his/her crime or guilt is proven under a procedure specified by law and is established by a court verdict that has taken legal effect.

Article 72 of the Constitution of 1992 puts that, “No one shall be considered guilty nor be punished until there is a final and conclusive judgement from the court”. Article 9 of the Criminal Procedure Code of 2003, which particularises the above-mentioned stipulation in the Constitution of 1992, considers this a basic principle of the Criminal Procedure Code of Vietnam.

However, the principle set forth in Article 72 of the Constitution of 1992, as well as in Article 9 of the Criminal Procedure Code of 2003, completely differs in meaning from the presumption of innocence. In the former case, there is a deduction to the existence of a crime while in the latter case, the presumption of innocence aims at the accused, and this presumption is a deduction to the innocence of the accused.

Both presumption of guilt and presumption of innocence represent principles in criminal proceedings, but the former applies to inquisitorial proceedings¹ while the latter is typical in adversarial proceedings.

The inquisitorial proceedings are based on public relations, so they have a system of their own principles, the most important of which are the principle of public prosecution (or the principle of the responsibility of initiate legal proceedings), the principle of legality, the principle of determining the truth (or the substantive fact), and the principle of presumption of guilt.

¹ *The Presumption of Guilt in the Investigation of Tax Evasion Crimes*. Judicial Tribune, Vol.8, Issue 1 (March, 2018), p.33.

The most prevalent principle that govern the adversarial proceedings are: the principle of disposition, the principle of fairness, the principle of legal truth (also known as court-established truth), and the principle of presumption of innocence.²

A strong contradiction is seen between the above-mentioned two models of legal proceedings. This contradiction is observed in the following pairs of categories:

- The inquisitorial principle vs the adversarial principle;
- The principle of public prosecution (or the principle of the responsibility to initial legal proceedings) vs the principle of disposition;
- The principle of legality vs the principle of fairness;
- The principle of determining truth (or substantive fact) vs the principle of legal (or court-established) truth;
- The principle of presumption of guilt vs the principle of presumption of innocence.³

The reality of investigative, prosecutive and judging activities shows that there exists a tendency of perceiving the accused as having committed a crime despite the fact that the alleged crime has not been proven. This is what is called in psychology the tendency to accuse, which is termed in jurisprudence as “presumption of guilt”. This is one of the causes of a number of unjust judgements we have seen today.⁴

Presumption of innocence, thus, is the principle of a legal proceedings system where equitability and fairness are fundamental. As such, this principle serves as a strong and effective shield that respects, protects and ensures human rights in criminal proceedings.

For the first time in Vietnam’s constitutional history, the Constitution of 2013 stipulates in Chapter II – Human rights, and the basic rights and obligations of citizens, as follows: “The accused is considered innocent until proven guilty under a legal procedure and by a court verdict that has taken legal effect” (Article 31, Clause 1, the Constitution of 2013). This is the full statement of the important legal principle named presumption of innocence.

For the purpose of implementing the Constitution and in order to ensure that criminal procedure law conforms to the Constitution, Article 13 of the Criminal Procedure Code introduces presumption of innocence as an all-new principle that applies to Vietnam’s criminal proceedings. The new principle reads,

² H.L.Parker, *Two Models of the Criminal Process*, (1964) 113. University of Pennsylvania Law Review

³ A.Ashworth and J.Horder, *Principle of Criminal Law*, (Oxford: Oxford University Press, 2013), p.71

⁴ Đào Trí Úc, *Cải cách tư pháp hình sự và vấn đề phòng chống oan sai*, Tạp chí Nhà nước và pháp luật, số 4(204), 2005, tr.3-10.

“The accused is considered innocent until proven guilty under the procedure and formalities specified in this Code and by a court verdict that has taken legal effect.

In the absence of sufficient and justifiable bases for accusing or charging the accused under the procedure and formalities specified in this Code, the person(s) or organ(s) that has/have the authority to take legal proceedings must conclude that the accused is innocent”.

According to the Criminal Procedure Code of 2015, there apparently are three groups of prerequisites pertaining to the principle of presumption of innocence. These prerequisites, by themselves, represent the objective requirements, or necessary and sufficient conditions, in the absence of any of which the accused must be considered innocent.

The first prerequisites are procedural requirements which, specifically in this case, are procedures and formalities for proving the alleged offence and guilt committed by the accused.⁵

This requirement is the first constituent part of the principle of presumption of innocence. The accused must be considered innocent until his/her offence or guilt is proven. To put in another way, *a guilt that is not proven means that the innocence is proven*. This requirement, thus, creates a legal safeguard for the accused in the entire process of legal proceedings. The requirement behind this principle entirely conforms to the United Nations’ International Covenant on civil and political rights of 1966, according to which, *“Everyone has the right to liberty and security of person. No one shall be subjected to arbitrary arrest or detention”* (Article 9.1). *“Everyone charged with a criminal offence shall have the right to be presumed innocent until proved guilty according to law”* (Article 14.2).

The investigation, prosecution and trial of a person must be carried out in accordance with a procedure established by law. This stipulation emphasizes the procedural requirement for the rule of law society, according to which a public and transparent procedure is the primary requirement for protecting human rights from arbitrary treatment. Article 9.1 of the covenant states that, *“No one shall be deprived of his liberty except on such grounds and in accordance with such procedure as are established by law”*.

In that spirit, the Criminal Procedure Code of 2015 highlights in its various articles and clauses the strict procedural requirements that effectively constitute a principle in criminal proceedings. Article 7 holds that, *“All criminal proceedings must be carried*

⁵ Thaler, *Punishing the Innocent: The Need for Due Process and the Presumption of Innocence Prior to Trial* (1978), *Wisconsin Law Review* 441, 449

out in accordance with the procedure established by this Code; the dealing with sources of information on any alleged offence, and the initiation of legal proceedings, investigation, prosecution and trial cannot be otherwise than on such bases and in accordance with such procedure and formalities as are specified in this Code. An evidence shall be null and void (Article 87), the dossier must be returned for additional investigation (Article 236 and Article 280), and the verdict shall be cancelled for the purpose of a re-investigation or re-trial under an appellate (Article 358) or cassational procedure (Article 371.3, Article 388) if any violation of the legal procedure is found.

In face of the requirement for a strict procedure, the Criminal Procedure Code of 2013 reserves an entire chapter for special investigative and procedural measures.

Such measures include: secret voice recording, secret video recording; secret telephone listening; secret collection of electronic data (Article 233). In such cases, the Code specifies strict guarantees for secrecy with the aim to ensure that human rights and citizen rights are recognised, assured and protected (Article 21 of Constitution of 2013), and that “human rights, citizen rights may only be restricted in accordance with law in cases of necessity that are justified by reasons of national defence, national security, social order and safety, social ethics, or community health” (Article 14 Clause 2 of the Constitution). The strict legal requirements related to the reasons for restraining human rights, citizen rights in criminal proceedings that are particularised in the Criminal Procedure Code of 2015 are defined in three aspects:

- The type, or class, of crime: the special investigative measures can only apply to crimes of violating the national security, drug-related crimes, corruption-related crimes, terrorism, money-laundry and other organised crimes that are classified as especially serious (Article 224);
- The authority and responsibility to decide, and implement decisions to, apply special investigative measures: This authority must rest with heads of investigative organs at provincial or higher levels, and such application must be approved by the chief of the People’s Procurator Office at the same level (Article 225);
- The duration for application of special investigative measures: The Code determines a duration of 2 months; in complicated circumstances this duration can be extended but no longer than the duration for investigation (Article 226).

In addition, the Criminal Procedure Code contains strict stipulations on how to use the information and documents collected as a result of the application of these special investigative measures.

Article 10 of the Criminal Procedure Code currently in force imposes the necessity for ensuring that all facts and details of the case are determined and examined impartially,

comprehensively and fully, and for clarifying the bases for establishing a guilt as well as the bases for establishing innocence, and aggravating and extenuating factors.

The requirement for establishing the accused's offence and guilt results in the responsibility to prove. The principle of presumption of innocence requires that the responsibility to prove is on the part of the accuser. Article 15 of the Criminal Procedure Code puts that, "the responsibility to prove a crime rests with the organs that have the authority to take legal proceedings. The accused has the right, but is not obliged, to prove himself/ herself innocent". In our view, it is not accurate to determine that the responsibility to prove is vested in the organs that take legal proceedings. This principle merely puts that burden on the shoulder of the accusing organs/ persons.⁶

In order to ensure that this requirement works, the Criminal Procedure Code strictly prohibits all forms of maltreatment, torture and other illegal practices in the process of collecting evidences and taking other procedural activities. This stipulation is specified in Article 10 of the Criminal Procedure Code of 2015.

The accused's plead or confession can serve as evidence only if it conforms to other evidences; it is prohibited to use the accused's plead as the only evidence for accusing or charging (Article 98, Criminal Procedure Code of 2015).

According to the Criminal Procedure Code of 2015, "The accused has the right, but is not obliged, to prove him/herself innocent". This means that the accused always has the right of self-defending or requesting another person to defend him/her as determined in the Constitution and the Criminal Procedure Code, and that he/she can exercise that right by all legal means, including introduction of any evidence to prove his/her innocence.

The accused's right to prove innocence shows the fairness and transparency in legal proceedings, which aims to ensure and safeguard justice. As opposed to the Criminal Procedure Codes of 1988 and 2003, the Criminal Procedure Code of 2015 stipulates that all persons participating in legal proceedings, including persons in temporary custody, the accused, the victims, civil plaintiffs, civil defendants and persons with rights, interests and obligations concerned with the case have the right *to show evidences* in addition to documents, objects, and claims. They also have the right to give their opinions on evidences shown by other participants in legal proceedings, and to seek an examination or evaluation of those evidences by the relevant persons who have the authority to take legal proceedings. In addition to the above-mentioned rights, the defender has the right to collect evidences, to show evidences, to evaluate and give opinions on evidences, and to request organs that have the authority to take legal proceedings to collect evidences or to commission an additional examination, re-

⁶Justice Rehnquist said, "*The presumption of innocence is a doctrine that allocates the burden of proof in criminal trials*". See *Bell v Wolfish* 441 US 520, 533 (1979)

examination, or re-valuation of assets (Article 73 Clause 1 of the Criminal Procedure Code of 2015).

The accused also has the right to refuse to answer questions from organs which, or persons who, take legal proceedings; this is known as the “right to silence”. This right originates from the accused’s, or defendant’s, right not to prove his/her guilt, and the accuser’s responsibility to prove guilt. This provision of law aims to guarantee personal liberty and security for the accused in the process of legal proceedings and as such, it conforms to the International Covenant of 1966 which states that, “In the determination of any criminal charge against him, everyone shall be entitled to the following minimum guarantees, in full equality: To be informed promptly and in detail in a language which he understands of the nature and cause of the charge against him; not to be compelled to testify against himself or to confess guilt” (Article 14.3). It is because of the requirement that a notification of the accused’s right not to testify against himself has become compulsory in any investigative measure, be it an arrest, temporary custody, or detention⁷ (in the United States, this procedure is known as “Miranda warning”).

The second prerequisites require that the accused’s crime and guilt be determined only by a court verdict that has taken legal effect.

This requirement forms the second constituent part of the presumption of innocence and, when combined with the above-mentioned first part, makes up the entire representation of the presumption of innocence. The reason for imposing this requirement upon the Constitution and the Criminal Procedure Code takes root from the constitutional function and duty of the court, which is to uphold justice.

The International Covenant on Civil and Political Rights of 1966 also states that, “*Anyone who is deprived of his liberty by arrest or detention shall be entitled to take proceedings before a court, in order that that court may decide without delay on the lawfulness of his detention and order his release if the detention is not lawful* (Article 9.4); *In the determination of any criminal charge against him, or of his rights and obligations in a suit at law, everyone shall be entitled to a fair and public hearing by a competent, independent and impartial tribunal established by law* (Article 14.1).

The guilt-establishing verdict must be based on the evidences used at the hearing to prove that the defendant is guilty. Any facts shown by witnesses or other participants in legal proceedings cannot be used if they cannot clearly explain why those facts came to their knowledge. This requirement is provided for in Articles 91 to 94 and Article 98 of

⁷ According to B.Rea, “*In truth then, the presumption of innocence has no independent significance. The rule that the accused is presumed to be innocent is synonymous with the rule that the prosecution has the burden of proof*”. See: B.Rea, *The Presumption of Innocence in Criminal Cases* (1941-1942) 3 Washington & Lee Law Review 82, 84

the Criminal Procedure Code, which cover issues relating to evidences and statements by witnesses, victims, civil plaintiffs, civil defendants, and other persons who have interests or obligations involved in the case.

The third prerequisites are requirements relating to thinking logics for persons and organs taking legal proceedings, according to which any suspicions and doubts surrounding the accused must be explained to the benefit of the accused.

This is the third constituent part of the presumption of innocence. Here is how this requirement is presented in the Criminal Procedure Code of 2015: “In the absence of sufficient and justifiable bases for accusing or charging the accused under the procedure and formalities specified in this Code, the person(s) or organ(s) that has (have) the authority to take legal proceedings must conclude that the accused is innocent”.

This provision of law aims to deal with certain situations in investigation, prosecution or trial where the bases for determining criminal liability, or facts related to the accused’s crime and guilt, remain unclear despite efforts made by organs participating in legal proceedings, which leads to doubts or disagreements that cannot be resolved by these organs themselves. With the aim to avert the tendency of “Better to kill the wrong one than to miss the right one” in determining an offence, the Criminal Procedure Code of 2016 explicitly requires that those doubts, suspicions and uncertainties be interpreted to the benefit of the accused. Apparently, this is the essence and centerpiece of the presumption of innocence; it reflects the humanitarian ethics of a criminal procedure system imbued with democratic values and the rule of law principle that serves as an effective shield to protect the legal security for the accused.

2. Legal essence and significance of presumption of innocence

Human beings and human rights are of important value, so they become priority objects for protection in criminal procedure legislation. The recognition and acknowledgement of presumption of innocence, thus, is an important assurance for the safeguarding of human rights and citizen rights, which acts as a strong and effective shield that prevents and stops possible violations from organs taking legal proceedings. Presumption of innocence is recognised as the most “classic” principle in criminal proceedings that has been noted or referred to in many important international documents including the Universal Declaration of Human Rights of 1948 (Article 11.1), the International Covenant on Civil and Political Rights of 1966 (Article 14.2). To put it more specifically, the said Universal Declaration of Human Rights appraises this principle as “dignity of the mankind civilisation”.

At a larger and more certain scale, the rule of law state recognises an universal principle of law when it comes to the relation between the scope that has been “institutionalised” and the one that cannot be institutionalised, i.e. the principle of presumption of the

legality of acts. This principle is extremely important in determining what attitude the state, or the society will have in its relation with individual persons when it uses law to regulate such acts. The principle of presumption of the legality of acts, therefore, means that acts of individuals must always be considered legal unless proven to the contrary.

In their turn, the presumption of innocence in criminal proceedings and the presumption of the legality of acts are concrete representations, albeit at different levels, of a higher principle of law, “Everything which is not forbidden by law is allowed”.

This principle has a huge political significance and, therefore, it goes beyond its scope and legal content to recognise the status of human beings, liberty and democracy, and the relation between liberty and responsibility, democracy and law in the society.

References

1. *The Presumption of Guilt in the Investigation of Tax Evasion Crimes*. Judicial Tribune, Vol.8, Issue 1 (March, 2018), p.33.
2. H.L.Parker, *Two Models of the Crimininal Process*, (1964) 113. University of Pennsylvania Law Review 1
3. A.Ashworth and J.Horder, *Prnciple of Criminal Law*, (Oxford: Oxford University Press, 2013), p.71
4. Đào Trí Úc, *Cải cách tư pháp hình sự và vấn đề phòng chống oan sai*, Tạp chí Nhà nước và pháp luật, số 4(204), 2005, tr.3-10.
5. Thaler, *Punishing the Innocent: The Need for Dur Process and the Pressumption of Innocence Prior to Trial* (1978), Wisconsin Law Review 441, 449
6. Bell v Wolfish 441 US 520, 533 (1979)
7. B.Rea, *The Presumption of Innocence in Criminal Cases* (1941-1942) 3 Washington & Lee Law Review 82, 84

SUY ĐOÁN VÔ TỘI – NGUYÊN TẮC HIẾN ĐỊNH QUAN TRỌNG TRONG BỘ LUẬT TỔ TỤNG HÌNH SỰ VIỆT NAM NĂM 2015

GS. TSKH. Đào Trí

Úc

Khoa Luật, Đại học Quốc gia Hà Nội

1. Nội dung chủ yếu của nguyên tắc suy đoán vô tội trong Bộ luật tố tụng hình sự năm 2015

Suy đoán, theo gốc Latinh (*praesumptio*) có nghĩa là giả định. Còn suy đoán vô tội (tiếng Anh: “*Presumption of innocence*”), thể hiện ở yêu cầu: người bị buộc tội phải được coi là vô tội khi mà tội và lỗi của người đó chưa được chứng minh theo một trình tự do pháp luật quy định và được xác định bởi một bản án của Tòa án đã có hiệu lực pháp luật.

Trước đây, tại Điều 72 của Hiến pháp năm 1992 có quy định: “Không ai bị coi là có tội và phải chịu hình phạt khi chưa có bản án kết tội của Tòa án đã có hiệu lực pháp luật”. Điều 9 của BLTTHS năm 2003 đã cụ thể hóa quy định trên đây của Hiến pháp 1992 như là một nguyên tắc cơ bản của Tố tụng hình sự nước ta. Tuy nhiên, nguyên tắc nêu ở Đ.72 Hiến pháp năm 1992 cũng như tại Đ.9 của Bộ luật tố tụng hình sự năm 2003 và nguyên tắc suy đoán vô tội là hòa toàn khác nhau về ý nghĩa của chúng. Trong trường hợp thứ nhất, đó là suy diễn về *sự có tội*! Ở trường hợp thứ hai, nguyên tắc suy đoán vô tội có địa chỉ là người bị buộc tội và sự suy đoán được đặt theo hướng suy diễn về *sự vô tội* của người bị buộc tội.

Nguyên tắc suy đoán có tội và nguyên tắc suy đoán vô tội đều là những nguyên tắc của tố tụng hình sự. Nhưng nguyên tắc suy đoán có tội là nguyên tắc của Tố tụng thẩm vấn (*inquisitorial*)⁸, còn nguyên tắc suy đoán vô tội là một trong những nguyên tắc điển hình của Tố tụng tranh tụng (*adversarial*).

Tố tụng hình sự thẩm vấn dựa trên nền tảng quan hệ công, và vì vậy, nó có một hệ thống các nguyên tắc đặc trưng của mình; các nguyên tắc chủ đạo đặc trưng của nó là nguyên tắc công tố hay còn gọi là nguyên tắc về trách nhiệm khởi tố, nguyên tắc pháp chế, nguyên tắc về xác định sự thật khách quan (xác định chân lý vật chất) và nguyên tắc suy đoán có tội. *Tố tụng hình sự tranh tụng* dựa trên một hệ thống các nguyên tắc

⁸*The Presumption of Guilt in the Investigation of Tax Evasion Crimes*. Judicial Tribune, Vol.8, Issue 1 (March, 2018), p.33.

chủ đạo đặc trưng của nó là nguyên tắc dàn xếp (*disposition*) của các bên, nguyên tắc hợp lý, nguyên tắc về xác định sự thật pháp lý hay còn được gọi là sự thật do Tòa án và nguyên tắc suy đoán vô tội⁹.

Như vậy, chúng ta có thể thấy rất rõ sự tương phản giữa hai mô hình tố tụng kể trên, theo đó, sự tương phản được xác định qua các cặp phạm trù đối lập:

- Nguyên tắc thâm vấn – nguyên tắc tranh tụng
- Nguyên tắc công tố (nguyên tắc về trách nhiệm khởi tố) - nguyên tắc dàn xếp
- Nguyên tắc pháp chế (hợp pháp) – nguyên tắc hợp lý
- Nguyên tắc xác định sự thật khách quan (chân lý vật chất) – nguyên tắc xác định sự thật pháp lý (sự thật do Tòa án)
- Nguyên tắc suy đoán có tội – nguyên tắc suy đoán vô tội.¹⁰

Thực tiễn của các hoạt động điều tra, truy tố và xét xử cho thấy có một khuynh hướng nhìn nhận bị can, bị cáo như là người đã được coi là phạm tội, dù tội trạng của họ chưa được chứng minh. Trong tâm lý học, khuynh hướng đó được gọi là khuynh hướng buộc tội, còn luật học thì gọi đó là “suy đoán có tội”. Đó chính là một trong những nguyên nhân của vấn đề án oan, sai hiện nay.¹¹

Nguyên tắc suy đoán vô tội là nguyên tắc của một loại hình tố tụng lấy các giá trị công bằng, bình đẳng làm nền tảng; là lá chắn quan trọng và hữu hiệu cho việc tôn trọng bảo vệ và bảo đảm quyền con người trong tố tụng hình sự.

Lần đầu tiên trong lịch sử lập hiến Việt Nam, Hiến pháp năm 2013 đặt ra quy định tại chương II “Quyền con người, quyền và nghĩa vụ cơ bản của công dân” như sau: “*Người bị buộc tội được coi là không có tội cho đến khi được chứng minh theo trình tự luật định và có bản án kết tội của Tòa án đã có hiệu lực pháp luật*” (Khoản 1, Điều 31 Hiến pháp 2013). Đó chính là nội dung đầy đủ của một nguyên tắc pháp lý quan trọng: nguyên tắc suy đoán vô tội.

⁹ H.L.Parker, *Two Models of the Criminal Process*, (1964) 113. University of Pennsylvania Law Review

¹⁰ A.Ashworth and J.Horder, *Principle of Criminal Law*, (Oxford: Oxford University Press, 2013), p.71

¹¹ Đào Trí Úc, *Cải cách tư pháp hình sự và vấn đề phòng chống oan sai*, Tạp chí Nhà nước và pháp luật, số 4(204), 2005, tr.3-10.

Để thi hành Hiến pháp, bảo đảm sự phù hợp của pháp luật tổ tụng hình sự với Hiến pháp. BL TTHS tại Điều 13 đã quy định một nguyên tắc hoàn toàn mới của tổ tụng hình sự Việt Nam là “nguyên tắc suy đoán vô tội” với nội dung như sau:

“Người bị buộc tội được coi là không có tội cho đến khi được chứng minh theo trình tự, thủ tục do Bộ luật này quy định và có bản án kết tội của Tòa án đã có hiệu lực pháp luật.

Khi không đủ và không thể làm sáng tỏ căn cứ để buộc tội, kết tội theo trình tự, thủ tục do Bộ luật này quy định thì cơ quan, người có thẩm quyền tiến hành tố tụng phải kết luận người bị buộc tội không có tội”.

Quy định của BL TTHS năm 2015 cho thấy rõ 3 nhóm nội dung của nguyên tắc suy đoán vô tội; những nội dung đó đồng thời cũng chính là những đòi hỏi, những điều kiện cần và đủ mà nếu thiếu chúng thì một người bị buộc tội phải được coi là vô tội.

Thứ nhất, đó là yêu cầu về trình tự, thủ tục, mà ở đây là trình tự, thủ tục của việc chứng minh tội và lỗi của người bị buộc tội.

Yêu cầu này là hợp phần đầu tiên của nguyên tắc suy đoán vô tội¹². Người bị buộc tội phải được coi là vô tội cho tới khi tội và lỗi của người đó được chứng minh. Nói khác đi, đây là nguyên tắc *“lỗi không được chứng minh, đồng nghĩa với sự vô tội được chứng minh”*. Yêu cầu này đã tạo ra sự an toàn pháp lý cho người bị buộc tội trong toàn bộ quá trình Tố tụng hình sự. Yêu cầu đặt ra trong nguyên tắc này hoàn toàn phù hợp với Công ước của Liên hợp quốc về quyền dân sự và chính trị năm 1966. Theo đó, *“mọi người đều có quyền hưởng tự do và an ninh cá nhân, không ai bị bắt hoặc bị giam giữ vô cớ. Người bị buộc là phạm một tội hình sự có quyền được coi là vô tội cho tới khi tội của người đó được chứng minh theo pháp luật”* (Điều 14.2).

Việc điều tra, truy tố và xét xử một người phải được tiến hành theo một trình tự thủ tục do pháp luật quy định. Nội dung này nhấn mạnh yêu cầu về mặt thủ tục pháp lý, là dấu hiệu quan trọng nhất của chế độ pháp quyền, theo đó thủ tục công khai, minh bạch là đòi hỏi số một cho việc bảo vệ quyền con người chống lại sự truy bức tùy tiện. Công ước của Liên hợp quốc đã nêu trên khẳng định: *“Không ai bị tước quyền tự do trừ trường*

¹² Thaler, *Punishing the Innocent: The Need for Due Process and the Presumption of Innocence Prior to Trial* (1978), *Wisconsin Law Review* 441, 449

hợp việc tước quyền tự do đó là có lý do và theo đúng những thủ tục mà pháp luật đã quy định” (Điều 9.1)

Theo tinh thần đó, tại nhiều điều luật cụ thể, BL TTHS năm 2015 đã nhấn mạnh các yêu cầu nghiêm ngặt về trình tự, thủ tục, coi đó cũng là một nguyên tắc của tố tụng hình sự. Điều 7 của Bộ luật xác định: “Mọi hoạt động tố tụng hình sự phải được thực hiện theo quy định của Bộ luật này, không được giải quyết nguồn tin về tội phạm, khởi tố, điều tra, truy tố, xét xử ngoài những căn cứ và trình tự, thủ tục do Bộ luật này quy định. Chứng cứ sẽ vô hiệu (Điều 87), hồ sơ phải được trả lại để điều tra bổ sung (các Điều 236 và 280), bản án bị hủy để điều tra lại hoặc xét xử lại khi xét xử phúc thẩm (Điều 358) và trong thủ tục giám đốc thẩm (Khoản 3 Điều 371, Điều 388) nếu phát hiện có vi phạm thủ tục tố tụng.

Dưới áp lực của đòi hỏi về tính thủ tục chặt chẽ, BL TTHS năm 2013 đã quy định trong một chương riêng về *các biện pháp điều tra tố tụng đặc biệt*.

Các biện pháp đó bao gồm: ghi âm bí mật, ghi hình bí mật; nghe điện thoại bí mật; thu thập bí mật dữ liệu điện tử (Điều 233). Trong những trường hợp đó, Bộ luật đã xác định chặt chẽ nhưng đảm bảo cho việc giữ bí mật nhằm bảo đảm quyền con người, quyền công dân được Hiến pháp công nhận, bảo đảm và bảo vệ (Điều 21 Hiến pháp năm 2013). Theo đúng yêu cầu: “quyền con người, quyền công dân chỉ có thể bị hạn chế theo quy định của luật trong trường hợp cần thiết vì lý do quốc phòng, an ninh quốc gia, trật tự, an toàn xã hội, đạo đức xã hội, sức khỏe của cộng đồng” (Khoản 2 Điều 14 Hiến pháp). Những yêu cầu pháp lý chặt chẽ liên quan đến các lý do hạn chế quyền con người, quyền công dân trong tố tụng hình sự được cụ thể hóa trong BL TTHS năm 2015 liên quan đến 3 yếu tố:

- Về loại tội: các biện pháp điều tra đặc biệt chỉ được áp dụng đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia, tội phạm về ma túy, tội phạm về tham nhũng, tội khủng bố, tội rửa tiền và các tội phạm khác có tổ chức thuộc loại tội đặc biệt nghiêm trọng (Điều 224)
- Về thẩm quyền, trách nhiệm quyết định và thi hành quyết định áp dụng biện pháp điều tra đặc biệt: người có thẩm quyền này phải là Thủ trưởng Cơ quan điều tra cấp tỉnh trở lên và phải được sự phê chuẩn của Viện trưởng VKSND cùng cấp (Điều 225).

- Về thời hạn áp dụng các biện pháp điều tra đặc biệt: Bộ luật xác định thời hạn này là 2 tháng, trường hợp phức tạp có thể gia hạn nhưng không quá thời hạn điều tra (Điều 226)

BL TTHS cũng quy định nghiêm ngặt việc sử dụng các thông tin, tài liệu thu thập từ các biện pháp này.

Phải bảo đảm xác định và xem xét các tình tiết của vụ án một cách khách quan, toàn diện, đầy đủ, làm rõ các căn cứ xác định có tội và những căn cứ xác định vô tội, các tình tiết tăng nặng và những tình tiết giảm nhẹ trách nhiệm hình sự của bị can, bị cáo. Yêu cầu này được quy định tại Điều 10 của Bộ Luật Tố tụng hình sự Việt Nam hiện hành.

Yêu cầu về chứng minh tội và lỗi của người bị buộc tội cũng đặt ra vấn đề trách nhiệm chứng minh. Nguyên tắc suy đoán vô tội đòi hỏi rằng, trách nhiệm chứng minh tội phạm thuộc về phía buộc tội. Đ.15 BLTTHS quy định: “Trách nhiệm chứng minh tội phạm thuộc về cơ quan có thẩm quyền tiến hành tố tụng. Người bị buộc tội có quyền nhưng không buộc phải chứng minh là mình vô tội”. Điều đó có nghĩa rằng, cơ quan tiến hành tố tụng không được bắt buộc bị can, bị cáo thực hiện trách nhiệm đó dưới bất kỳ hình thức nào. Tuy nhiên, ở đây cần chú ý đến một tình tiết liên quan đến chủ thể của trách nhiệm chứng minh. Theo quan điểm của chúng tôi, việc xác định: “trách nhiệm chứng minh tội phạm thuộc về các cơ quan tiến hành tố tụng” là chưa thật sự chuẩn xác. Nguyên tắc này đặt ra trách nhiệm chứng minh của cơ quan buộc tội, người buộc tội.¹³

Để bảo đảm cho yêu cầu này, Bộ luật tố tụng hình sự đã đặt ra yêu cầu nghiêm cấm mọi hình thức truy bức, nhục hình và các hình thức trái pháp luật khác trong quá trình thu thập chứng cứ và thực hiện các hoạt động tố tụng khác. Nội dung này được quy định tại Điều 10 của Bộ luật Tố tụng hình sự năm 2015.

Lời nhận tội của bị can, bị cáo chỉ có thể được coi là chứng cứ nếu phù hợp với những chứng cứ khác của vụ án; không được dùng lời nhận tội của bị can, bị cáo làm chứng cứ duy nhất để buộc tội, kết tội (Điều 98, Bộ luật Tố tụng hình sự năm 2015).

Quy định của Bộ luật tố tụng hình sự năm 2015: “Người bị buộc tội **có quyền** nhưng không buộc phải chứng minh là mình vô tội” nói lên rằng, người bị buộc tội luôn luôn được quyền tự bào chữa hoặc nhờ người khác bào chữa như Hiến pháp và Bộ luật tố

¹³ Thẩm phán Tòa án Tối cao Hoa Kỳ Rehnquist thậm chí đã đồng nhất suy đoán vô tội với trách nhiệm chứng minh: “Suy đoán vô tội là một học thuyết về việc xác định trách nhiệm chứng minh trong các vụ án hình sự.” Xem Bell v Wolfish 441 US 520, 533 (1979)

tụng hình sự đã xác định và thực hiện quyền đó bằng mọi biện pháp hợp pháp, trong đó có việc đưa ra chứng cứ chứng minh sự vô tội của mình.¹⁴

Quyền chứng minh của người bị buộc tội thể hiện tính công bằng và minh bạch của tố tụng hình sự nhằm bảo đảm và bảo vệ công lý. So với các BL TTHS năm 1988 và năm 2003, theo BL TTHS năm 2015, những người tham gia tố tụng như người bị tạm giữ, bị can, bị cáo, bị hại, nguyên đơn dân sự, bị đơn dân sự, người có quyền lợi, nghĩa vụ liên quan đến vụ án đều có quyền *đưa ra chứng cứ* mà không chỉ là đưa ra tài liệu, đồ vật, yêu cầu. Đồng thời, những người này cũng có quyền trình bày ý kiến của mình về chứng cứ do các chủ thể tố tụng khác đưa ra, yêu cầu người có thẩm quyền tiến hành tố tụng kiểm tra, đánh giá chứng cứ đó. Người bào chữa ngoài các quyền kể trên còn có quyền thu thập chứng cứ, đưa ra chứng cứ, đánh giá và trình bày ý kiến về chứng cứ, đề nghị cơ quan có thẩm quyền tiến hành tố tụng thu thập chứng cứ, giám định bổ sung, giám định lại, định giá lại tài sản (Khoản 1 Điều 73 BL TTHS năm 2015)

Người buộc tội cũng có quyền không trả lời các câu hỏi của cơ quan tố tụng và người tiến hành tố tụng mà nhiều người còn gọi ngắn gọn là “quyền im lặng” của người bị buộc tội. Nội dung này bắt nguồn từ quyền không buộc phải chứng minh của bị can, bị cáo và trách nhiệm chứng minh thuộc về cơ quan và người buộc tội, nhằm bảo đảm tự do và an toàn cá nhân cho người bị buộc tội trong quá trình tố tụng hình sự, phù hợp với Công ước quốc tế năm 1966: “Trong quá trình xét xử về một tội hình sự, mọi người có quyền được hưởng một cách đầy đủ và hoàn toàn bình đẳng những bảo đảm tối thiểu như được thông báo không chậm trễ và chi tiết, bằng một ngôn ngữ mà người đó hiểu được về bản chất và lý do buộc tội mình, không bị buộc đưa ra lời khai chống lại mình, không bị buộc phải nhận là mình có tội”(Khoản 3 Điều 14 Công ước). Chúng ta đều biết rằng xuất phát từ yêu cầu này mà trong quá trình tiến hành các biện pháp điều tra như bắt, tạm giữ, tạm giam, nội dung về quyền của người bị buộc tội không khai báo

¹⁴ Có tác giả còn coi quyền im lặng như là nội hàm của nguyên tắc suy đoán vô tội Xem: A.N. Brown, *Criminal Evidence and Procedure: An Introduction* (London: Bloomsbury, 2010) Người bị buộc tội tuyệt nhiên không phải giải thích gì trừ phi vụ án bản thân nó đã mang đầy đủ yếu tố cấu thành để xứng đáng với một án phạt. Đây chính là ý nghĩa của nguyên tắc suy đoán vô tội.

chống lại mình đã được coi là một trong những thủ tục tố tụng bắt buộc.¹⁵ Chẳng hạn ở Mỹ có thủ tục “*cảnh báo Miranda*”¹⁶.”

Thứ hai, đó là yêu cầu rằng, tội và lỗi của người bị buộc tội chỉ có thể được xác định bởi một bản án đã có hiệu lực pháp luật của Tòa án.

Yêu cầu này tạo thành hợp phần thứ hai của nguyên tắc suy đoán vô tội và kết hợp với hợp phần thứ nhất vừa nêu tạo nên nội dung tổng thể của nguyên tắc suy đoán vô tội. Đặt ra yêu cầu này, Hiến pháp và BL TTHS xuất phát từ chức năng và nhiệm vụ hiến định của Tòa án là bảo vệ công lý.

Công ước quốc tế về các quyền dân sự và chính trị năm 1966 cũng đã xác định: “Bất cứ người nào do bị bắt hoặc bị giam giữ mà bị tước tự do đều có quyền yêu cầu xét xử trước Tòa án nhằm mục đích để Tòa án đó có thể quyết định không chậm trễ về tính hợp pháp của việc giam giữ và trả lại tự do nếu việc giam giữ là trái pháp luật” (Điều 9.4). “Bất kỳ người nào đều có quyền đòi hỏi việc xét xử công bằng và công khai do một tòa án có thẩm quyền, độc lập, không thiên vị và được lập ra trên cơ sở pháp luật để quyết định về lời buộc tội trong vụ án hình sự.” (Điều 14.1)

Bản án kết tội phải dựa trên các chứng cứ đã được xem xét tại phiên tòa, chứng minh bị cáo có tội. Không được dùng làm chứng cứ những tình tiết do người làm chứng và những người tham gia tố tụng khác nêu ra nếu họ không thể nói rõ vì sao biết được tình tiết đó. Những yêu cầu trên đây được quy định tại các điều 91 – 94, 98 của Bộ Luật Tố tụng hình sự khi nói về chứng cứ, về lời khai của người làm chứng, của người bị hại, của nguyên đơn dân sự, bị đơn dân sự, người có quyền lợi, nghĩa vụ liên quan đến vụ án.

Thứ ba, đó là yêu cầu về logic tư duy đối với người và cơ quan tiến hành tố tụng. Theo đó, mọi hoài nghi về lỗi của người bị buộc tội cần được giải thích theo hướng có lợi cho người đó.

Đây là hợp phần quan trọng thứ ba của nguyên tắc suy đoán vô tội. BL TTHS năm 2015 diễn đạt yêu cầu đó như sau: “Khi không đủ và không thể làm sáng tỏ căn cứ

¹⁵ Nhà nghiên cứu B.Rea coi suy đoán vô tội thực chất là vấn đề trách nhiệm chứng minh: “Sự thật là suy đoán vô tội không có ý nghĩa độc lập khi xác định sự thật khách quan. Quy tắc cho rằng người bị buộc tội mặc nhiên được suy đoán là vô tội cũng đồng nghĩa với quy tắc cho rằng bên buộc tội phải có trách nhiệm chứng minh có tội.” Xem: B.Rea, *The Presumption of Innocence in Criminal Cases*” (1941-1942) 3 *Washington & Lee Law Review* 82, 84

¹⁶ *Miranda v Arizona* 384 U.S. 436 (1966)

để buộc tội, kết tội theo trình tự, thủ tục theo Bộ luật này quy định thì cơ quan, người có thẩm quyền tiến hành tố tụng phải kết luận người bị buộc tội không có tội”.

Quy định này xuất phát từ tình huống của hoạt động điều tra, truy tố, xét xử, khi có sự không rõ ràng trong việc xác định căn cứ của trách nhiệm hình sự, các tình tiết liên quan đến tội và lỗi của người bị buộc tội mà cả quá trình tố tụng và các nỗ lực của các cơ quan tố tụng đã không thể làm rõ, dẫn đến tình huống hoài nghi, có mâu thuẫn giữa các hướng giải quyết mà chính các cơ quan đó không thể khắc phục được. Để chống khuynh hướng buộc tội theo kiểu tư duy: “thà làm oan còn hơn bỏ lọt”, BL TTHS năm 2015 khẳng định rõ: những hoài nghi đó nhất thiết phải được giải quyết theo hướng có lợi cho người bị buộc tội. Rõ ràng, đây là một nội dung quan trọng và trọng tâm của nguyên tắc suy đoán vô tội, phản ánh bản chất nhân đạo của Tố tụng hình sự dân chủ và pháp quyền, tạo ra lá chắn hữu hiệu cho sự an toàn pháp lý của người bị buộc tội

2. Bản chất pháp lý và ý nghĩa của nguyên tắc suy đoán vô tội.

Con người và quyền con người là giá trị quan trọng và trở thành đối tượng ưu tiên bảo hộ của pháp luật trong Tố tụng hình sự. Bảo đảm quan trọng cho việc bảo vệ quyền con người, quyền công dân, lá chắn quan trọng và vững chắc nhất đối với quyền con người, quyền công dân nhằm phòng ngừa và ngăn chặn những vi phạm từ phía các cơ quan tố tụng là việc thừa nhận và ghi nhận nguyên tắc suy đoán vô tội. Suy đoán vô tội là nguyên tắc “kinh điển” nhất của Tố tụng hình sự được ghi nhận trong nhiều văn kiện quốc tế quan trọng như Tuyên ngôn toàn thế giới về nhân quyền năm 1948, (Điều 11.1); Công ước của Liên hợp quốc về các quyền dân sự và chính trị năm 1966 (Khoản 2, Điều 14). Đặc biệt bản Tuyên ngôn nêu trên đã coi nguyên tắc này là “phẩm giá của văn minh nhân loại”.

Ở phạm vi bao quát hơn và chắc chắn hơn, Nhà nước pháp quyền thừa nhận một nguyên tắc phổ quát của pháp luật khi nói về mối quan hệ giữa phạm vi đã được thể chế hóa và phạm vi không thể chế hóa. Đó là nguyên tắc suy đoán về tính hợp pháp của hành vi. Nguyên tắc này có ý nghĩa cực kỳ quan trọng đối với thái độ của xã hội, của Nhà nước trong việc dùng pháp luật để điều chỉnh các hành vi xã hội, trong quan hệ của Nhà nước đối với cá nhân. Nguyên tắc suy đoán về tính hợp pháp của hành vi có nghĩa là: hành vi của cá nhân phải luôn luôn được coi là hợp pháp khi chưa chứng minh được điều ngược lại!

Nguyên tắc suy đoán vô tội trong tố tụng hình sự và nguyên tắc suy đoán về tính hợp pháp của hành vi, đến lượt chúng, lại là những biểu hiện ở những mức độ khác nhau của một nguyên tắc pháp luật cao hơn. Đó là nguyên tắc: “Có thể làm tất cả những gì luật không cấm”.

Đây là một nguyên tắc có ý nghĩa chính trị to lớn, và vì thế đã vượt ra ngoài phạm vi và nội dung pháp lý của nó nhằm ghi nhận địa vị của con người, tự do và dân chủ, ghi nhận mối liên hệ giữa tự do và trách nhiệm, dân chủ và pháp luật trong xã hội.

Tài liệu tham khảo:

1. *The Presumption of Guilt in the Investigation of Tax Evasion Crimes*. Judicial Tribune, Vol.8, Issue 1 (March, 2018), p.33.
2. H.L.Parker, *Two Models of the Crimininal Process*, (1964) 113. University of Pennsylvania Law Review 1
3. A.Ashworth and J.Horder, *Prniciples of Criminal Law*, (Oxford: Oxford University Press, 2013), p.71
4. Đào Trí Úc, *Cải cách tư pháp hình sự và vấn đề phòng chống oan sai*, Tạp chí Nhà nước và pháp luật, số 4(204), 2005, tr.3-10.
5. Thaler, *Punishing the Innocent: The Need for Dur Process and the Pressumption of Innocence Prior to Trial* (1978), Wisconsin Law Review 441, 449
6. Bell v Wolfish 441 US 520, 533 (1979)
7. B.Rea, *The Presumption of Innocence in Criminal Cases* (1941-1942) 3 Washington & Lee Law Review 82, 84